

9. **Muhr R.** Anglizismen als Problem der Linguistik und Sprachpflege in Österreich und Deutschland zu Beginn des 21. Jahrhunderts / R. Muhr // Eurospeak. – Wien : Peter Lang Verlag, 2002. – S. 9–56.
10. **Schippan Th.** Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache / Th. Schippan. – Leipzig : VEB Bibliographisches Institut, 1984. – 308 S.
11. **Viereck K.** Englisches Wortgut, seine Häufigkeit und Integration in der österreichischen und bundesdeutschen Pressesprache / K. Viereck. – Frankfurt : Lang, 1980. – 431 S.
12. **Viereck W.** Zur Thematik und Problematik von Anglizismen im Deutschen / W. Viereck // Studien zum Einfluss der englischen Sprache auf das Deutsche. – Tübingen : Narr, 1980. – S. 9–24.
13. **Nerius D.** Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. Kapitel 5, Vorlesung, Sommersemester, 2004. – 48 S. [Електронний ресурс]. – Режим доступа : www.univie.ac.at/ggerm/archive/archive/
14. **Thelemann L.** Anglizismen im Deutschen. – 51 S. [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://lars-thielemann.de/heidi/anglizismen/>

Надійшла до редколегії 10.11.2014 р.

УДК 811. 111'37

О. В. Сердюк
О. В. Сердюк
O. V. Serdyuk

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара
Oles Honchar Dnipropetrovsk National University

КОНЦЕПТИ КІШКА ТА СОБАКА В АНГЛІЙСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ КОНЦЕПТЫ КОШКА И СОБАКА В АНГЛИЙСКОЙ ФРАЗЕОЛОГИИ CONCEPT OF CAT AND DOG IN ENGLISH PHRASEOLOGY

Розглянуто особливості вживання та використання фразеологічних одиниць з концептами КІШКА та СОБАКА в анімалізмах англійської мови, зумовлених лінгвокультурним, стереотипним баченням світу британцями, а також їх еквіваленти в українській мові, відповідність їх структури та різні відтінки їх значень. Дослідження проведено шляхом аналізу фразеологічних одиниць, оскільки фразеологізми є одним із засобів об'єктивації певного фрагмента мовної картини світу. Сьогодні багато вчених приділяють особливу увагу науці фразеології. Існує одна з ідей, пов'язана з тим, що розуміння фразеологічних одиниць є деякою мірою культурним феноменом, тому їх функціонування та вживання досліджується в культурному контексті. Звернено увагу на окремі характеристики фразеологічних одиниць із концептами зоонімів. Автор представляє дослідження фразеологічних одиниць із зоонімічними елементами КІШКА та СОБАКА в англійській та українській мовах та намагається класифікувати їх, враховуючи їх належність до особливих семантичних груп. Даний аналіз може бути корисним для тих, хто вивчає мову та хоче збагатити свої знання про фразеологічні одиниці. Мета даної статті – розкрити особливості названих вище концептів (структурні, фізичні, функціональні та ті особливості, які характеризують специфіку англійської культури), які використовують носії мови, створюючи фразеологічні одиниці. Зроблено висновок про необхідність подальшого дослі-

дження зонімічних фразеологічних одиниць та їх функціональних характеристик в англійській мові.

Ключові слова: фразеологічні одиниці, концепт, зоонім.

Рассмотрены особенности фразеологических единиц с концептами КОШКА и СОБАКА в анимализмах английского языка, обусловленных лингвокультурным, стереотипным видением мира британцами, а также их эквиваленты в украинском языке, соответствие их структуры и разные оттенки их значений. Исследование проведено путем анализа фразеологических единиц, поскольку фразеологизмы выступают одним из способов объективации определенного фрагмента языковой картины мира. На сегодняшний день многие ученые уделяют особое внимание науке фразеологии. Существует одна из идей, связанных с тем, что понимание фразеологических единиц в некоторой степени является культурным феноменом, поэтому их функционирование и употребление исследуется в культурном контексте. Уделено внимание отдельным характеристикам фразеологических единиц с концептами зоонимов. Автор представляет исследование фразеологических единиц с зоонимическими элементами КОШКА и СОБАКА в английском и украинском языках и делает попытки классифицировать их, учитывая их принадлежность к особым семантическим группам. Данный анализ может быть полезен для тех, кто изучает язык и хочет обогатить свои знания о фразеологических единицах. Цель данной статьи – раскрыть особенности названных выше концептов (структурные, физические, функциональные и те особенности, которые характеризуют специфику английской культуры), которые используют носители языка, создавая фразеологические единицы. Сделан вывод о необходимости дальнейшего исследования зоонимических фразеологических единиц и их функциональных характеристик в английском языке.

Ключевые слова: фразеологические единицы, концепт, зооним.

The article deals with the analysis of the phraseological units with the concept of CAT and DOG in English animalisms due to linguocultural, stereotyped British outlook as well as their Ukrainian equivalents, correspondence of their structure and various meanings. The investigation is based on the analysis of the phraseological units which serve as very important means of verbalization of the definite part of the language worldview. Nowadays a number of scholars turn their attention to the science of phraseology. One of the ideas, is connected with the understanding of phraseological units as phenomena of culture, and therefore their functioning is investigated in cultural context. Attention is paid to individual characteristics of phraseological units with zoonym concept. In the present article the author presents the research of phraseological units with the zoonym elements referring to 'CAT' or 'DOG' in English and Ukrainian and tries to classify them as to their belonging to particular semantic groups. The present analysis may be useful for those who learn language and want to enlarge their knowledge about phraseological units. The aim of the work is to reveal the features of the named concepts (structural, physical, functional, and those characterizing the national specifics of the English culture), which native speakers use when creating phraseological units. Conclusion is made about the necessity of further studying of zoonym phraseological units and their functional characteristics in the English language.

Keywords: phraseological units, concept, zoonym.

Стаття написана у руслі актуальних досліджень, оскільки останні досягнення лінгвістичної науки свідчать про те, що увага дослідників, які працюють у межах когнітивно-дискурсивної парадигми, зосереджується на проблемах реконструкції різних фрагментів картини світу, на особливостях мовної етнічної свідомості, на виявленні культурно-мовних національних стереотипів, на визна-

ченні взаємовпливу мови й культури. «Одним із завдань когнітивної лінгвістики є встановлення елементарних одиниць мовної свідомості. Ці одиниці мають різні форми омовлення залежно від режиму роботи свідомості» [1, с. 13].

Однією з форм вербалізації таких елементарних компотентів мовної свідомості є фразеологічні одиниці. Сфера фразеології привертає увагу лінгвістів і не втрачає своєї актуальності. Сьогодні, незважаючи на численні розробки багатьох питань, пов'язаних із вивченням крилатих одиниць, на велику кількість статей, посібників, все ще існують різні точки зору, різні підходи до вивчення цього фразеологічного шару мови; науковцями все ще недостатньо досліджені питання еволюції та становлення крилатих одиниць, проблеми семантики, структури, статусу, місця крилатих слів у фразеологічному просторі мови, повністю не розкрито їх стилістичної функції. Так, наприклад, проблеми фразеологічної номінації були предметом розгляду в роботах С. С. Алешкевич, О. І. Глазунової, Н. Д. Петрової, Ю. В. Шувалової та ін., фразеологічної семантики – у дослідженнях О. М. Позднякової, А. І. Федорова й ін., фразеографії – у публікаціях Л. А. Лебедевої, Т. В. Лиховидової. З позицій фразеологічної стилістики мовні одиниці розглядалися у працях С. К. Башиєвої, В. В. Виноградова, Г. О. Винокура, М. М. Шанського. Розв'язанням питань, пов'язаних із вивченням фразеологічних одиниць, займалися також й українські дослідники, зокрема, С. Н. Денисенко, Ю. Ф. Прадід, О. О. Селіванова, В. Д. Ужченко, М. Ф. Алефіренко та інші. У фразеології виявляються не тільки структурно-семантичні особливості вихідних словосполучень, але й національно-культурна специфіка мови: «Культурна роль фразеології будь-якої мови полягає в тому, що вона широко використовує й обіграє культурно значущі для своїх носіїв матеріальні й духовні реалії й цінності» [4]. У лінгвістичних дослідженнях простежується інтерес до вивчення фразеологічних одиниць із погляду їхнього зв'язку з національною культурою мовного співтовариства. Проте, незважаючи на інтенсивний розвиток фразеологічних студій, відчувається недостатня кількість робіт із всебічного дослідження концептів, що становлять фразеологічну систему мови.

Мета даної статті полягає у визначенні особливостей вживання фразеологізмів з концептами КІШКА та СОБАКА в анімалізмах англійської мови, зумовлених лінгвокультурним, стереотипним баченням світу британцями.

«Концепт – це одиниця свідомості та інформаційної структури, що відображає людський досвід; а також «оперативна одиниця пам'яті, всієї картини світу, квант знання» [2, с. 37]. Зміст концепту включає в себе смисл наївного поняття, але не вичерпується ним, оскільки охоплює всю множинність конотативних елементів назви, які виявляються в її сполучуваності, що відображає й логічні, раціональні зв'язки його десигната з іншими, й алогічні, ірраціональні відносини, що передають емоційно-оцінне сприйняття світу людиною.

Аналіз фразеологічної концептуалізації світу сприяє поглибленню знань про семантику, синтактику і прагматику мови загалом, про їх зв'язок з етносвідомістю та культурою. В. Телія з цього приводу зазначає, що фразеологізми «можуть виконувати роль еталонів, стереотипів культурно-національного світобачення або вказувати на їх символічний характер і в цій якості виступати як мовні експоненти культурних знаків» [5, с. 250].

До показових у цьому плані фразеологічних одиниць належать словосполучення з лексемами на позначення тваринного світу. Виступаючи компонентами фразеологізмів, фауноніми посилюють їх статус репрезентантів народного світосприй-

няття, виконують функцію своєрідних етнографічних і культурно-історичних маркерів. «Чітко окреслену – семантично й тематично – групу стійких надслівних мовних утворень, у складі яких є фауноніми (зооніми) або їх образно-генетичні елементи», І. Чередниченко називає зоофразеологією [6, с. 81].

Серед усіх зоонімів англійської мови у фразеологічних одиницях присутні близько 30 назв тварин. Серед них найчастіше зустрічаються: *ape* (людиноподібна мавпа), *ass* (віслук), *bear* (ведмідь), *beaver* (бобер), *bull* (бик), *lamb* (ягня), *leopard* (леопард), *lion* (лев), *monkey* (мавпа), *mule* (мул), *ox* (віл), *pig*, *swine* (свиня), *rabbit* (кріль), *rat* (пацюк), *sheep* (вівця), *skunk* (скунс), *squirrel* (білка), *tiger* (тигр), *wolf* (вовк) та більш ніж 20 назв птахів: *chicken* (курча), *cock* (півень), *coot* (лисуха), *crow* (ворона), *dotterel* (сивка), *dove* (голуб), *duck* (качка), *eagle* (орел), *goose* (гусак), *hawk* (яструб), *hen* (курка) та інші.

Взагалі в англійській мові переважна більшість зоонімів пов'язана з образами таких тварин, як *собака* і *кішка*. Це пояснюється тим, що ці тварини були приручені першими і постійно знаходилися поруч з людиною. Тому розвиток значень почався з градації понять по шкалі абстракції. Семантичний процес був безпосереднім відгуком на логічний, пізнавальний процес і йшов з ним паралельно.

Концепт *КІШКА* займає величезне місце у народній культурі й у мові, і досить часто застосовується в ідіоматиці багатьох мов. Символіка концепту *cat/kim/кішка* в англійській фразеології досить складна. В англійській культурі словом «*cat*», а також «*dog*», позначається людина у різних життєвих ситуаціях. Позитивне трактування, а саме доброзичливий контекст, зустрічається досить рідко. Частіше «*kit*» згадується в ідіомах з негативною конотацією, про що свідчить їх внутрішня форма, наприклад: *gay-cat* – «*пижон; хлыщ; активный человек; бродяга; дамский угодник*», *cat burglar* – «*вор-форточник; вор-домушник*», *fat cat* – «*денежный мешок; богач*», *hellcat* – «*ведьма; мегера*», *a cat has nine lives* – «*живуч как кошка*», *fraidy cat* – «*боязливый подросток*», *a cat in gloves catches no mice* – «*без труда не выгатишь и рыбку из пруда*», *the cat is out of the bag* – «*тайное стало явным*». Нейтральна оцінка має місце у тих англомовних фразеологізмах, де концепт «*кішка*» перестав бути основним компонентом, а служить для опису ситуації. Перебуваючи поруч із людиною протягом тривалого часу, образ кішки щільно закріпився у складі фразеологічних одиниць, використовується в алегоричних формах та в найрізноманітніших життєвих ситуаціях:

<i>Идиома в английском языке</i>	<i>Буквальный перевод</i>	<i>Русский эквивалент</i>
<i>All cats are grey in the dark (in the night)</i>	Все кошки серые в темноте	Ночью все кони вороные
<i>The cat shuts its eyes when it steals the cream</i>	Кошка закрывает глаза, когда ворует сливки	Знает кошка, чье мясо съела. Ахал бы дядя, на себя глядя
<i>A cat in gloves catches no mice</i>	Кот в перчатках мышей не поймает	Без труда не выгатишь и рыбки из пруда. Не замочив рук, не умоешься
<i>A cat may look at a king</i>	И кошка может смотреть на короля	За погляд денег не берут
<i>The cat would eat fish and would not wet her paws</i>	Кошка хотела бы съесть рыбку, да не хочет замочить лапки	Хочется рыбку съесть, да не хочется в воду лезть. И хочется, и колется.

<i>Curiosity killed a cat</i>	Любопытство убило кошку	Любопытной Варваре на базаре нос оторвали. Много будешь знать – скоро состаришься
<i>It's a bold mouse that nestles in the cat's ear</i>	Смела та мыш, которая приютилась у кошки в ухе	Не клади волку пальца в рот
<i>The scalded cat fears cold water</i>	Ошпаренная кошка холодной воды боится	Пуганая ворона куста боится
<i>Like a cat on hot bricks</i>	Как кошка на горячих кирпичах	Сидеть как на иголках
<i>Put/set cat amongst the pigeons</i>	Поместить кошку среди голубей	Опростоволоситься
<i>Wait for the cat to jump</i>	Подожди, пока кошка не прыгнет	Посмотрим, куда ветер подует
<i>When the cat is away, the mice will play</i>	Когда кот уйдёт, мыши будут играть	Без кота мышам раздолье
<i>It is enough to make a cat laugh</i>	Этого достаточно, чтобы рассмешить кошку	Курам на смех
<i>Care killed the cat</i>	Забота убила кошку	Беды да печали с ног скачали
<i>A shy cat makes a proud mouse</i>	У робкой кошки мыш хвастлива	У робкой кошки мыш резвится
<i>You can have no more of a cat but her skin</i>	С кошки нечего взять, кроме её шкурки	С одного вола семь шкур не сдерешь
<i>Live under the cat's foot</i>	Жить под кошачьей лапой	Находиться у жены под каблуком
<i>It's no place to swing a cat</i>	Негде кошкой помахать	Негде яблоку упасть

Деякі зооніми були створені письменниками. Наприклад, у Л. Керрола в казці «Аліса в Країні Дива» Чеширський Кіт вимовляє фразу:

A cat may look at a king	Смотреть ни на кого не возбраняется
--------------------------	-------------------------------------

У даному випадку слово *kit* приймає значення *кожен, будь-який*. Ще один вираз був запозичений способом калькування з французької казки Ш. Перро:

Puss in boots	Кіт у чоботях
---------------	---------------

Анімалізм з концептом СОБАКА також по-різному представлений в різних мовах. І в англійській, і в українській мовах цей анімалізм набуває як позитивного, так і негативного значення. В українській мові це може бути вірність, відданість («вірний пес»), в англійській мові може означати людину, якій щастить («top dog», «lucky dog»), працьовиту людину («to work like a dog» – дуже тяжко). В обох мовах анімалізм з образним компонентом СОБАКА може набувати негативних значень, у більшості випадків ці значення збігаються: «give a dog a bad name», «go to the dogs»; «не для пса ковбаса», «собаче життя».

У свідомості носіїв англійської мови непристойно виражена людина асоціюється із собакою: «done up like dogs dinner», «dressed (got) up like dog's dinner». У

даному випадку «dog's dinner» – дещо огидне, непристойне, вїдрадливе.

Ще один приклад анїмалїзма, в якому даний концепт набуває виключно нега- тивного забарвлення: «go to the dogs» «сходити нанївець» або ж «котовї під хвїст». «Let sleeping dog lie» в українській мовї має вїдповїдне прислїв'я «не чїпай лиха, поки воно тихо». «Dog eat dog» – «людина людинї вовк».

«Dog my cats!» – цей вираз має дуже емоційне навантаження, вїдповїдний фразеологїзм в українській мовї позбавлений анїмалїстичних елементів («Хай йому бїс!»). «Give a dog a bad name» – у свїдомостї британцїв склалася думка, що гїрше дати собацї погане їм'я, анїж просто вбити її. «Dogs bark but the caravan goes on» – цей зразок народної мудростї говорить про те, що, якї б нещастя не випали на чиюсь долю, життя все одно продовжується.

Отже, можна зробити висновок, що фразеологїзми, до складу яких входить зоонїмїчна лексика, є найчисленнїшою групою для будь-якої мови; вони можуть вивчатися як унїкальний матерїал для визначення когнїтивних, семантичних та прагматичних аспектів мовлення представникїв будь-якого етносу. У ходї дослї- дження було виокремлено групу фразеологїчних одиниць з компонентом зоонї- мом ссавцїв (кїт та собака). Було проаналїзовано 25 фразеологїчних одиниць з концептом СОБАКА та 28 одиниць з концептом КІШКА, що приблизно дорївнює вїдсотковому свївїдношенню 48 % до 52 %. Результати дослїдження свїдчать на користь того, що в англїйській та українській фразеологїї концепти КІШКА та СОБАКА представленї численними фразеологїчними одиницями. Застосованї у ходї дослїдження елементи аналізу фразеологїчних одиниць зоонїмїв англїйської мови певною мїрою можуть сприяти розширенню наших уявлень про нацїональ- но-культурнї аспекти фразеологїчного розвитку даної мови.

Бїблїографїчні посилання

1. **Караулов Ю. Н.** Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М., 2004. – 326 с.
2. **Кубрякова Е. С.** Начальные этапы становления когнитивизма: лингвистика – психология – когнитивная наука. – М., 1994. – № 4. – С. 34–46.
3. **Кунин А. В.** Курс фразеологии современного английского языка / А. В. Кунин. – М., 1996. – 381 с.
4. **Рябцева Н. К.** Контрастивная фразеология в культурном и межъязыковом аспекте / Н. К. Рябцева // Актуальные проблемы межкультурной коммуникации. – М., 1999. – № 444.
5. **Телия В. Н.** Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М., 1996. – 288 с.
6. **Чередниченко І. Г.** Нариси з української фразеологїї (з російсько-українськими паралелями) / І. Г. Чередниченко. – К., 1952. – 144 с.

Надїйшла до редакцїї 09.11.2014 р.